

Několik poznatků z restaurování Chrámů sv. Barbory v Kutné Hoře

BcA. Jakub Ďoubal

KONTAKT: Jakub.Doubal@seznam.cz

V těchto dnech probíhají dokončovací práce na presbytériu Chrámů sv. Barbory v Kutné Hoře. Jedná se o čtvrtou etapu komplexního restaurování vnějšího pláště chrámu, která byla započata v roce 2003. Při restaurátorských pracích na sochařské výzdobě exteriéru jsem narazil na několik zajímavých poznatků, které se pokusím nastínit v následujícím textu.

Na úvod několik základních dat o stavebním vývoji chrámu¹:

Chrám sv. Barbory byl založen roku 1388. Stavba pak probíhala v několika etapách s přestávkami pod vedením významných stavitelů Petra Parléře, Mistra Hanuše, Matěje Rejska, Benedikta Rieda až do roku 1595, kdy byla stavba ukončena. Od roku 1626 získali chrám jezuité. Provedli úpravu interiéru v barokním stylu a některé úpravy exteriéru, z nichž nejvýznamnější byla změna stanových střech na průběžnou valbovou konstrukci se sanktusovými vížkami. Po zrušení jezuitského řádu se ocitl postupně chrám pod správou státního náboženského fondu v dezolátním stavu. Od poloviny 19. století byl chrám restaurován v duchu novogotického purismu. Roku 1883 bylo vypracování plánů na rekonstrukci a dostavbu chrámu svěřeno Josefu Mockerovi. Později převzal vlastní stavbu kutnohorský stavitel Ludvík Lábler. Při rekonstrukci v 19. století byla snesena velká část opěrných oblouků, zhotovených původně z kutnohorského vápence a tyto prvky byly nahrazeny prvky novými z hořického pískovce. Celá sochařská výzdoba presbyteria byla v této době nahrazena „kopiemi“ taktéž z hořického pískovce. Chrám byl dostaven o jedno klenební pole a stavba byla ukončena západním průčelím s portálem podle plánů Josefa Mockera. V průběhu přestavby byl chrám opět opatřen stanovými střechami.

V rámci opravy presbytéria Chrámů sv. Barbory mi bylo svěřeno restaurování sochařských prvků v tomto úseku. Jak již bylo řečeno, jednalo se o „kopie“ původních prvků zhotovené na konci 19. století z hořického pískovce. Nejvíce poškozeny byly chrliče odvádějící dešťovou vodu ze žlabu ochozu kaplí. Kromě běžného poškození způsobeného vymytím měkčích složek pískovce a rekrystalizací solí byly na několika chrličích odlomeny větší části (ruka s loutnou, tlapa, křídlo atd.). Při shromažďování podkladů pro rekonstrukci chybějících tvarů jsem se dostal k chrličům použitým při dostavbě Chrámů sv. Víta, která probíhala taktéž pod vedením Josefa Mockera krátce před opravou Chrámů sv. Barbory. Doufal jsem, že zde nalezu podobný výjev jako je použit na Chrámů sv. Barbory, což by pomohlo při hledání tvaru pro rekonstrukci. Narazil jsem na zajímavý fakt, že značná část chrličů použitých při rekonstrukci v 19. století na Chrámů sv. Barbory je prakticky identická s chrliči použitými při přestavbě Chrámů sv. Víta. Chrliče z pražské katedrály byly zhotoveny podle návrhů Josefa Mockera snad podle modelů kovolitce Rudolfa Dominika Zafouka, žáka Josefa Maxe a Hanse Gassera.² Kameníci použili stejné modely pro zhotovení chrličů svatobarborského presbyteria (viz. Obr. 1). Podle torzálně dochovaných sochařských prvků, které byly sneseny a uloženy v lapidáriích a podle fotografií před opravou můžeme usuzovat, že původní chrliče na Chrámů sv. Barbory v Kutné Hoře měly zcela jinou morfologii. Nešlo tedy v tomto případě o náhradu dožilých prvků kopiemi jak je uváděno v literatuře, ale jednalo se v tomto případě spíše o utilitární použití hotových modelů z Chrámů sv. Víta. Kamenické huti ve středověku také opakovali jednotlivé motivy na různých stavbách, ale jednalo se spíše o základní rozvržení a podobné náměty než o přesné kopie. Univerzální užití sochařských prvků vystihuje puristický přístup k památkám v 19. století, kdy nad jedinečnost jednotlivých objektů byla kladena snaha o vytvoření univerzálního jednotného neogotického stylu.

1 Nástin dějin Chrámů je pouze rámcový a orientační, podrobněji např. v knize Kutná Hora, H. Štroblová a B. Altová, 2000, Praha

2 Josef Mocker 1835–1899 stavitel katedrály, Petrasová T. a kol. 1999, Praha

U dalších prvků sochařské výzdoby Chrámu sv. Barbory, které byly nahrazovány v 19. století, se již kameníci více drželi pozdně gotické předlohy. V lapidáriu³ můžeme najít původní prvky, které byly doplněny sádrou a ty poté sloužily jako modely pro zhotovení kopií. Při porovnání dochovalých prvků je však, přes torzalitu gotických artefaktů patrné jak kameníci z 19. století v některých případech přistupovali k materiálu schématicky a šablonovitě, což je v kontrastu se spontánní dynamikou původních gotických prvků (viz. Obr. 2). Hlavní příčinu můžeme hledat zejména v rozdílném způsobu práce a přístupu kameníků v různých dobách. Kameník v období pozdní gotiky pracoval v přípravě pouze se ztracenou kresbou a návrhem od architekta, který rámcově rozvrhoval hmoty a vlastní práce byla ponechána na virtuozitě kameníků, a proto byl i každý prvek svébytný originál. Na druhou stranu na sklonku 19. století již kameníci pracovali s přesnými plastickými modely a také reprodukční technika měla sofistikovanější nástroje, což někdy v důsledku mohlo vést k jisté unylosti. V neposlední řadě měl na poněkud jiné tvarové pojetí sochařské výzdoby vliv i fakt, že v 19. století zvolili jako sochařský materiál jemný jílový pískovec oproti původnímu mušlovému vápenci. Každý z těchto materiálů má specifické vlastnosti, které do jisté míry determinují výsledek skulptivně zpracovaného prvku.

Za pozornost stojí i způsob jakým byly řešeny některé ozdobné prvky při dostavbě chrámu. Chrám byl prodloužen na západní straně o jedno pole a bylo nutné v sochařské výzdobě navázat na soubor pozdně gotických maskaronů přisedlých k průběžné římsě. Stavitelé 19. století se nepokoušeli navázat tvarově ani tématicky na soubor ze svatobarborského chrámu. Inspiraci hledali na Chrámu sv. Víta a na fasádu Chrámu sv. Barbory osadili prakticky přesné kopie parléřovských konzol z kaple sv. Václava (viz. Obr. 3). Tyto jemně modelované prvky však vedle mnohem větších a velkoryse budovaných pozdně gotických maskaronů působí na fasádě chrámu ve výšce 16 metrů poněkud subtilně.

Přestože rekonstrukce z konce 19. století výrazně proměnila tvář katedrály a způsobila celou řadu technologických a technických problémů⁴ tvoří dnes nedílnou součást stavebního vývoje chrámu a v kombinaci s původními architektonickými články vytváří jedinečný architektonický celek. Kameníci této doby měli haptickou zkušenost s původními prvky a přenesli nám tuto zkušenost, byť zkreslenou dobovými postupy, do současnosti. Puristická přestavba je tak pro nás jakýmsi mostem mezi středověkým stavitelstvím a současností.

3 Depozitář Českého muzea stříbra v Kutné Hoře – Kamenný dům

4 Více v: sborník přednášek z odborného semináře: Chrám sv. Barbory v Kutné Hoře (Olga Kotlíková), STOP, Praha 2004 a sborník přednášek z odborného semináře: Chrám sv. Barbory v Kutné Hoře (Olga Kotlíková), STOP, Praha 2006

Obr. č. 1:
vlevo: **Chrlíč z Chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře**
(stav před restaurováním 2006)
uprostřed: **Chrlíč z Chrámu sv. Víta v Praze**
vpravo: **Chrlíč z Chrámu sv. Barbory**
(stav po restaurování 2007)

Obr. č. 2:
Srovnání sochařských prvků z Chrámu sv. Barbory
nahore: prvek z 19. století –
hořický pískovec
dole: prvek z 16. století –
kutnohorský vápenc

Obr. č. 3:
Srovnání sochařských prvků
vlevo: Maskarony z kaple sv. Václava z Chrámu sv. Víta v Praze (13. století)
vpravo: Maskarony z průčelí Chrámu sv. Barbory (19. století)

Několik poznatků z restaurování Chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře

BcA. Jakub Ďoubal

2

Obr. č. 1: Chrlíč z Chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře (stav před restaurováním 2006)

Chrlíč z Chrámu sv. Víta v Praze

Chrlíč z Chrámu sv. Barbory (stav po restaurování 2007)

FOTO BCA. JAKUB ĎOUBAL

Obr. č. 2: Srovnání sochařských prvků z Chrámu sv. Barbory
nahore: prvek z 19. století –
hořícký pískovec
dole: prvek z 16. století –
kutnohorský vápenec

Obr. č. 3:
**Srovnání
sochařských prvků**
vlevo:
Maskarony z kaple
sv. Václava z Chrá-
mu sv. Víta v Praze
(13. stol.)
vpravo:
Maskarony z průčelí
Chrámu sv. Barbory
(19. stol.)